

Gemensam programförklaring för en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Vi – Sveriges Kommuner och Landsting, Friskolornas riksförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Skolledarförbund och Svenskt Näringsliv – har enats om att gemensamt arbeta för en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, i enlighet med den nya skollagen.

En skola med hög kvalitet är av största betydelse för att förbättra skolans resultat och att Sverige ska stå starkt i ett internationellt kunskaps- och konkurrensperspektiv. Att använda forskning på rätt sätt är en viktig faktor för att nå dit. Vår vision inför år 2020 är att:

1. Forskningen inom det utbildningsvetenskapliga området, särskilt den praktknära, är omfattande.
2. Lärare och skolledare står för en allt större del av den skolrelevanta forskningen.
3. Vi har en god och systematisk kunskap om undervisningsmetoder och arbetssätt för att förbättra undervisningen och öka elevernas måluppfyllelse. Denna kunskap tar sin utgångspunkt i de forskningsområden som är relevanta för att förklara lärandeprocesser.
4. Forskning som är relevant för skolan sprids på ett systematiskt och lättillgängligt sätt.
5. Alla lärare utvecklas genom att följa aktuell forskning och genom att enskilt och tillsammans med kollegor omsätta detta i det egna arbetet.
6. Alla skolledare utvecklas som chefer genom att följa aktuell forskning och utöva ett ledarskap som omfattar skolans hela uppdrag.
7. Lärarutbildningen är tydligt forskningsbaserad och lärarstudenterna kommer väl rustade ut i ett yrkesliv som kännetecknas av ständigt förbättrade arbetsresultat.

Problembeskrivning och framtidsvision

Idag

Idag är avståndet mellan forskningsresultat och undervisningen i klassrummen för långt. Forskningen baseras inte i tillräcklig grad på de behov som finns i skolans verksamhet, samt de sociala sammanhang och den arbetsmarknad som eleverna möter efter utbildningen.

Behoven av forskning på skolans område överstiger de möjligheter till finansiering som finns idag. Det måste därför till en större bredd i finansieringsmöjligheter och en förstärkning av den utbildningsvetenskapliga forskningen. Andra offentliga områden kan tjäna som inspirationskällor. Inom exempelvis vården finns statligt finansierad forskning inom den högre utbildningen och som forskningsområde; klinisk forskning som samfinansieras av stat och landsting, forskning finansierad av företag inom området samt ett naturligt växelspel mellan arbete i verksamheten och forskarutbildning/forskning. Vidare finns SBU (Statens beredning för medicinsk utvärdering) som utvärderar och tillgängliggör forskningsresultat inom sjukvårdsområdet så att praktiker lättare kan värdera vad som är verkningsfullt och inte. Även inom det sociala området har samhället valt att satsa på att överbrygga klyftan mellan forskning och praktik.

Den utbildningsvetenskapliga forskningen i Sverige har hittills till stor del varit inriktad på organisations- och systemfrågor. Dessa frågor är viktiga, men det är nu framför allt angeläget att öka den forskning som handlar om klassrumssituationen, om undervisningsmetoder, hur lärare undervisar och om hur elever lär. Forskningen måste i ökad utsträckning handla om kunskap, färdigheter och kompetenser som behövs för elevens fortsatta utveckling i lärande och arbetsliv. Lärare behöver tillgång till aktuell forskning i sina ämnen samt till ämnesdidaktisk forskning för kunna bedriva bästa möjliga undervisning. Det behövs framför allt forskning som utvecklar verksamheten och upplevs som ett direkt stöd för alla som arbetar i skolan. Lärare behöver också kunskap om forskning utanför det pedagogiska området, som t.ex. medicinsk, social eller psykologisk forskning. Detta ställer även krav på att de forskningsmetoder som används ger generellt tillämpbara svar.

Dagens forskning når inte ut i tillräcklig utsträckning, vare sig den som sker inom det utbildningsvetenskapliga området eller inom andra områden med relevans för skolans verksamhet. Det görs försök på många håll, men de är för små och splittrade för att ge tydligt genomslag i verksamheten. Det behövs en samlande kraft nationellt.

Det är allt för vanligt att den enskilde lärarens utveckling baseras enbart på den egna erfarenheten istället för att på ett systematiskt sätt dra nytta av såväl kollegors erfarenheter som ny utbildningsvetenskaplig kunskap. Då finns en risk att arbetet fortsätter mer eller mindre i samma form som när läraren påbörjade sin yrkesbana. Lärare och skolledare behöver också i mycket större utsträckning vara delaktiga i uppbyggnaden av en yrkesgemensam kunskapsbas.

Vår framtidsvision

Om tio år ser vi framför oss en skola som förmår ge eleverna det stöd de behöver för att nå sin fulla potential. Eleverna lämnar sin utbildning väl rustade för ett fortsatt lärande och ett gott arbetsliv. De som arbetar i skolan drivs av vilja och nyfikenhet för reflektion och utveckling av sina arbetsmetoder. Hos skolledare, lärare, och företrädare för kommuner och fristående skolor finns det vilja, tid och utrymme till kontinuerligt lärande. Betydligt fler lärare än idag går vidare och tar master-, licentiat- eller doktorsexamen. Lärares möjligheter till kontinuerlig kompetensutveckling under hela yrkeslivet är självklara. Det finns tilltro till alla medarbetares möjligheter att ta del av varandras erfarenheter såväl som de erfarenheter som förmedlas genom forskning relevant för undervisningen. Det finns en organisation som är anpassad för att utveckla verksamheten och omsätta det som visat sig fungera i praktiken. Det finns tilltro till den egna förmågan att lära ut och till elevernas förmåga att lyckas. Alla som arbetar i och kring skolan tar ansvar för att varje dag försöka göra skolan till en ännu bättre verksamhet.

Om tio år har vi tillsammans lyckats skapa goda förutsättningar för skolan att nås av den relevanta forskningen, såväl inom det utbildningsvetenskapliga området som inom andra områden av relevans för undervisningen. Det finns också goda förutsättningar för att skolrelevant forskning produceras inom skolans ram. Då avsätts en allt större andel av det allmännas resurser – både på central och på lokal nivå – till relevant utbildningsvetenskaplig forskning, särskilt sådan som är praktisknära. Alla kan nås av ny forskning.

Lärarstudenterna ska redan under utbildningen skolas in i att bygga sin undervisning på vetenskap och beprövad erfarenhet. Det ger de blivande lärarna en god vetenskaplig bas och också intresse och stöd för att fortsatt utveckla sin kompetens.

I yrkeslivet finns då också goda möjligheter för lärarna och skolledarna att mötas för att ta del av nya rön och diskutera om och i så fall hur dessa ska kunna omsättas i deras egen verksamhet. Det är viktigt att lärarna själva tar stort ansvar för den egna kunskapsbildningen och utvecklingen av det egna yrket. I vår framtidsvision finns det bland lärarna en nyfikenhet och en vilja att utveckla och ta till sig ny forskning inom såväl de egna ämnesområdena som inom didaktiken. Professionen utvecklas i nära samverkan med det omgivande samhället och arbetslivet.

Skolhuvudmännen tar också sitt ansvar för att utveckla lärarnas och skolledarnas kompetens och för att bygga organisationer och ledningsstrukturer som uppmuntrar och stödjer utveckling. Det kommer att finnas incitament och karriärvägar för lärare som fördjupar och breddar sin kompetens, till exempel genom forskarutbildning eller andra dokumenterade utvecklingsprojekt. Karriärvägarna inom förskola och skola är tydliga så att det finns möjligheter och incitament för lärare att fortsätta utvecklas. Det kräver att skolan har en organisation som främjar utveckling.

Så når vi en skola byggd på forskning och beprövad erfarenhet

Varför en gemensam programförklaring?

Dagens skola ska rusta eleverna till att möta de utmaningar som framtiden ställer i deras framtida lärande, sociala sammanhang och på arbetsmarknaden. Vi – skolans huvudmän, fackliga företrädare och avnämare – är övertygade om att en viktig grund för att nå dit är en skola som står i nära kontakt med forskningen. Vi ser att det idag finns ett intresse att på olika sätt utveckla skolans verksamhet genom att ta till sig och producera vetenskapliga resultat. Det finns också exempel på väl fungerande samverkan med lärosäten. Men vi har en lång väg att gå innan vi kan säga att alla får en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Vi är övertygade om att förbättrade resultat i skolan sker genom att höja lärarnas kompetensnivå och förmåga att möta eleverna med olika verktyg, beroende på vad situationen kräver. Rätt verktyg vid rätt tillfälle ger en högre professionalitet. Kompetensutveckling och ledarskap är också frågor, där en förstärkt koppling till forskningens resultat och synsätt främjar utvecklingen av verksamheten.

För att nå resultat krävs flera insatser. Dels på utbudssidan, det vill säga mer forskning som grundar sig i verksamhetens behov och bättre spridning av forskningsresultat. Dels på efterfrågesidan, det vill säga lärare, skolledare och företrädare för huvudmännen måste bli bättre på att identifiera och kommunicera verksamhetens behov, men också att ta till sig av aktuella forskningsresultat och låta dessa påverka verksamheten. En del i detta är att fler lärare och skolledare tillägnar sig vetenskaplig kompetens på olika nivåer.

Tillsammans representerar vi ”mottagarsidan”, branschen – skolans huvudmän, de professionella och avnämarna. Det ger oss kraft i dialogen med regeringen och myndigheterna om verksamhetens behov och en kraft att på olika sätt tillsammans utveckla verksamheten i landets kommuner och skolor. I framtiden hoppas vi att vi också kan stå för en allt större del av utbudet av den skolrelevanta forskningen, med allt fler forskarutbildade lärare och skolledare.

Vårt övergripande mål är tydligt – förbättrade resultat i svensk skola. Vi har en samsyn angående forskningens viktiga roll för att nå detta mål och vill med denna programförklaring ta ett gemensamt ansvar för att öka möjligheterna för lärare och skolledare att arbeta på ett sätt som främjar en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Vi vill att

1. Forskningen inom det utbildningsvetenskapliga området, särskilt den praktiktäna, är omfattande.

Vi vill att forskningen i högre grad baseras på de behov som finns i verksamheten och behandlar frågeställningar i den konkreta inläringssituationen. Här krävs åtgärder både på statlig och på lokal nivå.

Regering och myndigheter kan öka utbudet av relevant forskning. Det görs både genom att öka anslagen till den praktiktäna utbildningsvetenskapliga forskningen och att främja praktiktäna forskning. Regeringen har i lärarutbildningsreformen angett att man vill lyfta fram forskningens betydelse för utveckling och ökad kvalitet i skola och förskola genom att förändra villkoren för beviljande av de medel som Vetenskapsrådet fördelar till utbildningsvetenskaplig forskning. Forskningen ska ha relevans för skolans eller förskolans utveckling.

Vi vill

- Gemensamt diskutera behovet av forskning, dvs. tillsammans identifiera områden där det vi ser behov, men forskning saknas.
- Verka för ökade resurser till praktiktäna utbildningsvetenskaplig forskning.
- Sprida goda exempel på samverkan mellan huvudmän, skolor och lärosäten.
- Verka för att öka bredden av möjligheter till att finansiera forskning för verksamma lärare och skolledare.

2. Lärare och skolledare står för en allt större del av den skolrelevanta forskningen.

Huvudmännen har ett stort ansvar att öka förutsättningarna för att få en undervisning som bygger på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En viktig del i detta är att de verksamma i skolan i större utsträckning än idag själva är med och på olika sätt producerar skolrelevant forskning. Det ska vara möjligt för skolledare och lärare att

aktivt delta i eller leda forskningsprojekt inom ramen för huvudmannens ansvar. Det ska också löna sig för lärare och skolledare att utbilda sig på forskarnivå.

Vi vill

- Verka för ökade möjligheter att kombinera forskning och arbete i skolan.
- Verka för att fler kommuner finansierar forskarutbildning för verksamma lärare och skolledare.
- Verka för att skapa incitament för skolledare och lärare att delta i forskningsanknutet arbete, t.ex. genom olika karriärvägar inom skolan, löneincitament för lärare och skolledare att närma sig forskningen eller utbilda sig på forskarnivå.

3. Vi har en god och systematisk kunskap om undervisningsmetoder och arbetssätt för att förbättra undervisningen och öka elevernas måluppfyllelse. Denna kunskap tar sin utgångspunkt i de olika forskningsområden som är relevanta för att förklara lärandeprocesser.

Det finns behov både av en samlingspunkt och en funktion som värderar aktuell forskning. Det finns flera goda initiativ på området, men de är i dagsläget för splittrade. Att få en sådan gemensam samlingspunkt är värdefull för oss som representerar skolan men också för regering och myndigheter samt lärosäten och andra forskningsproducenter.

Problemet är att det idag inte finns tillräcklig systematisk kunskap om vilka metoder och arbetssätt som forskningen visat är verkningsfulla. Att som skolledare och lärare ha detta stöd är ett viktigt första steg för att, utifrån sin erfarenhet och sin professionella bedömning av elevens behov och andra förutsättningar, i varje situation kunna välja den bäst lämpade metoden bland ett antal möjliga. I detta arbete är det viktigt att ta hänsyn till all forskning som kan vara relevant för skolans arbete. Det gäller företrädesvis den utbildningsvetenskapliga forskningen men även forskning från andra discipliner såsom medicin, psykologi och sociologi .

Vi vill

- Föra en dialog med regeringen om behovet av en funktion som har i uppgift att sprida och värdera forskningsresultat. I en sådan funktion bör både professionen och huvudmännen ha en viktig roll både i att formulera vilket behov av forskningsöversikter som finns och som experter i värderingsprocessen.

- Öka möjligheterna att omsätta forskningsresultat i den praktiska verksamheten på lokal nivå.

4. Forskning som är relevant för skolan sprids på ett systematiskt och lättillgängligt sätt.

Spridning av forskning är ett gemensamt ansvar både för lärosäten, myndigheter och för oss som representerar utbildningssektorn. Hur ska man kunna få tyngd och kraft i att sprida och kommunicera forskningsresultat så att den når och får genomslag i verksamheten? Här tror vi att det behövs flera olika insatser, allt från att öka den vetenskapliga kompetensen hos lärare och skolledare till att skapa mötesplatser och dialog mellan verksamma i skolan och forskare och ”paketera” och kommunicera forskningsresultat på ett anpassat sätt, t.ex. via forskningsöversikter, webb och film.

Det finns också flera initiativ och samarbeten idag, lokalt och på nationell nivå. Men spridningen behöver bli bättre, mer systematisk och kommuniceras på ett lättillgängligt sätt. Den funktion som vi menar skulle ha en värderande roll, bör också ha ett uppdrag att sprida och kommunicera forskning. Det är också viktigt att forskning inom andra områden men av betydelse för skolans verksamhet når ut och utgör stöd för att förbättra resultaten i skolan.

Vi vill

- Verka för att öka den vetenskapliga kompetensen hos skolledare och lärare.
- Uppmuntra och skapa mötesplatser och forum för dialog mellan verksamma i skolan och forskare.
- Föra en dialog med regeringen om behovet av en funktion som har i uppgift att sprida och värdera forskningsresultat. Vi är redo att medverka till att sprida och kommunicera de systematiska översikter som tas fram.

5. Alla lärare utvecklas genom att följa aktuell forskning och genom att enskilt och tillsammans med andra medarbetare omsätta detta i det egna arbetet.

Den vetenskapliga kompetensen hos lärare behöver öka. Det är sektorns gemensamma ansvar att se till att verksamheten i högre grad tar till sig forskningsresultat. Det kräver att *alla* lärare kontinuerligt utvecklar sin kompetens – både enskilt och tillsammans med kollegor. Att ta till sig relevanta forskningsresultat och omsätta dessa i sitt arbete ska vara en naturlig del i yrkesrollen. Det måste finnas incitamentsstrukturer som

tydligt belönar arbetssätt som utgår från forskning, ökar kvaliteten på undervisningen och som underlättar för eleverna att nå kunskapsmålen.

Det måste också bli naturligt för lärare att konsultera kollegor i olika undervisningssituationer. En förutsättning för det är tid i vardagen och en organisation som möjliggör utveckling och ett kontinuerligt lärande. Förtroendefulla relationer mellan lärarkollegor och mellan lärare och ledning är också en central del.

Vi vill

- Främja samverkan, öppna upp för dialog och sprida goda exempel. Vi ska skapa arenor för diskussion där forskare, lärare, skolledare, tjänstemän och politiker kan mötas och utbyta erfarenheter.
- Ta tillvara på goda exempel som finns i verksamheten och sprida dessa till alla intressenter.
- Inspirera till hur man kan tänka nytt och organisera för att på bästa sätt utveckla verksamheten.
- Verka för att skapa incitament för lärare att utvecklas. Det är frågor som rör exempelvis olika karriärvägar inom skolan, lärarnas tid, möjlighet till kompetensutveckling, löneincitament för lärare etc. Vi ska tillsammans utveckla och sprida exempel på hur detta kan ske, t.ex. genom olika former av karriärtjänster och hur mindre kommuner kan samverka.
- Lyfta fram nyttan för verksamheten att arbeta med kvalitetssäkrad utbildning - för undervisningens kvalitet och elevernas resultat.

6. Alla skolledare utvecklas som chefer genom att följa aktuell forskning och utöva ett ledarskap som omfattar skolans hela uppdrag.

Skolledare har ansvar för att skapa en lärande organisation där lärarna får förutsättningar för att arbeta med att utveckla verksamheten och där engagemang lönar sig. Genom strategisk rekrytering, uppföljning, utvärdering och återkoppling till lärarna utövar skolledaren ett ledarskap som, enligt forskning, har betydelse för elevernas resultat. Huvudmännen har ansvar för att stärka skolledarnas förutsättningar att utöva sitt ledarskap fullt ut, dvs. att kunna leda såväl daglig drift som utveckling av verksamheten inom en skola.

Vi vill

- Ge skolledare mandat och möjlighet att axla en skolledarroll som omfattar skolans hela uppdrag – såväl det organisatoriska som det pedagogiska – och därmed kunna verka som en sammanhållande och pådrivande kraft för utvecklingen av lärarkompetensen.
- Ge skolledarna möjlighet att utvecklas genom att följa och aktivt delta i forskning, såväl den forskning som är praktisknära som generell forskning om ledarskap.

7. Lärarutbildningen är tydligt forskningsbaserad och lärarstudenterna kommer väl rustade ut i ett yrkesliv som kännetecknas av ständigt förbättrade arbetsresultat.

Det är viktigt att den nya lärarutbildningen ges de möjligheter till forskningsbaserad som reformen avser. Det är också viktigt med ett förhållningssätt som fokuserar på lärarstudenternas egna möjligheter att använda relevant forskning i sitt kommande yrkesliv. Med ett sådant förhållningssätt kommer elever ges möjlighet till ökad måluppfyllelse och stå bättre rustade för framtiden. För att garantera en forskningsbaserad utbildning krävs ökade resurser till utbildningsvetenskaplig forskning i anslutning till lärarutbildningen.

- Vi som parter är beredda att noga följa utvecklingen och återföra erfarenheter från verksamheten så att reformens intentioner om en starkare forskningsbas infrias.
- Vi är också beredda att ta vårt gemensamma ansvar för att den verksamhetsförlagda delen av utbildningen genomförs med hög kvalitet och god relevans för det fortsatta lärandet och därmed utgör en av kanalerna för att studenten får del av verksamhetens beprövade erfarenhet.
- Vi kommer särskilt att följa arbetet med att under utbildningen och i den kommande anställningen främja förmågan att identifiera individuella behov av ytterligare kunskap och av att utveckla sin kompetens i det pedagogiska arbetet.